

Питання історії мовознавства, мовної політики та діалектології слов'янських мов

УДК 811.163.228236

В. Колесник,

доктор на філологічеськитє науки, професор,
завеждащ катедра „Българська філологія”,
Одєски націонален университет „И. И. Мєчников”,
Френски булевард, 24 / 26, гр. Одєса, 65068, Україна,
тел. : +38(048)725-24-88

КЪМ ВЪПРОСА ЗА ПРОИЗХОДА НА КУЛЕВЧАНСКИЯ ГОВОР (УКРАЙНА)

В статията се изследват два български говора: кулевчанският говор в Украйна и кюлевчанският говор в България. Разглеждат се фонетичните, морфологичните и лексикалните маркери на кулевчанския говор (с. Кулевча, Саратовски район, Одєска област, Украйна). Жителите на селото смятат, че те са прєселници от с. Кюлевча, Шуменско и са носители на съртския говор. Но съвременният говор на жителите на с. Кулевча (Украйна) се отнася към тракийския тип говори. А типичен представител на съртските говори в Украйна е чушмелийският говор (говорът на жителите на с. Криничное, Одєска област).

Ключови думи: български диалекти, български прєселнически говори, раритетни лексеми, езикови контакти.

Внастоящата статия обект на проучване са два български говора: кулевчанският говор в Украйна и кюлевчанският говор в България.

Село Кулевча, Саратовски район, Одєска област (от 1946 г. до 1995 г. Кольосное) се намира в южната част на Бєсарабия, на 35 км от град Белгород-Днєстровски, 22 км от г. Сарата. Основано є през 1830 година от български прєселници.

В книгата „История на село Кулевча” е посочено, че: „Своето име „Кулевча” селото е получило в чест на родното село Кюлевча, Шуменски окръг, България и в чест на победата на руските войници в околностите на с. Кюлевча по време на руско-турската война 1828–1829 г.” [4, с.14]. Според спомените най-старите жители на селото първите заселници са пристигнали на новите земи през лятото на 1830 година. Те пътували по измаилския път в посока към Акерман. Когато пристигнали до река Сарата, местните жители ги посъветвали да вървят към река Хаджидер, където имало много свободна земя. Отначало в Кулевча са се заселили 39 семейства, дошли от с. Кюлевча, Шуменски окръг. Една година по-късно се заселват още около 30 семейства. Това са били по-богати хора, които не толкова бягали от турците, колкото търсили плодородна земя.

Фамилиите на първите заселници в Кулевча са: *Братинов, Бойчев, Будура, Великов, Димов, Димитриев, Жекул, Ивановло, Костев, Кисльов, Караулан, Карамаркогло, Найда Райнов Минча, Манджара, Николов, Попов, Стоянов, Станчев, Христордов*. След Кримската война 1853–1856 г. по Парижкия трактат южната част на Бесарабия се дава на Молдова, но след започналите там притеснения българите тръгват обратно към руския Буджак, търсейки свободна земя. Много от тях се преселват в Таврия, някои се преселват в други села в Бендерски и Акермански окръзи. В Кулевча през 1859–1860 г. се появяват около 50 нови фамилии: *Адъров, Бочевар, Бельчев, Вололовцев, Дрезов, Граматик, Качанов, Кофов, Костов, Кинев, Кимуржи, Кръмениш, Караганов, Кабаногло, Каланжогло, Панайотов, Петков, Пейчов, Пальжок, Сулаков, Стафидов, Самокиш, Фукарев, Цвеклов, Шкимбов* и др.

Говорът на с. Кюлевча (България) се отнася към така наречените съртски говори, наред с Марковча и Каспичан тук най-добре се пази шуменският говор. Съртският говор е открит за българската диалектология от проф. Л. Милетич, който го представя като най-старинния сред останалите мизийски

говори. Той посочва, че в Североизточна България, между Дунава и Стара планина, съществуват три етнически групи, чието население се счита за „ерлии”, т.е. „местни” – съртските села в Шуменско и Варненско, гребенците в Силистренско и капанците в Разградско и Търговишко [6, с. 13–19]. Някои от особеностите на този говор са предмет на научен спор между професорите Л. Милетич и Б. Цонев. Според Б. Цонев една част от особеностите са пренесени от южнобългарските говори, а не са оригинални съртски. Като доказателство за това си твърдение привежда около 90 фонетични, морфологични, акцентни и лексикални особености на съртския говор, които обявява за „рупски” (югоизточни). Ст. Стойков смята, че Б. Цонев е по-прав от Милетич, като изтъква в своите „Диалектни студии”, че шуменският и югоизточните говори са тясно свързани. По-късно Ст. Стойков ревизира своето схващане и предлага друга делитба на българските диалекти, която е изградена както на фонетични и морфологични, така и на лексикални особености. Според нея североизточните диалекти по редица изоглоси се отделят от югоизточните, които от своя страна образуват единство със западните говори.

Б. Цонев разпределя „рупските” особености в съртския говор на фонетични, морфологични, акцентни и лексикални. Ст. Стойков смята, че те са четири основни вида: 1) особености, които се срещат в съртския говор; 2) особености, които не се срещат в съртския говор; 3) особености, които не се срещат в рупските говори; 4) особености, които не се срещат в съртския говор и в рупските говори [7, с. 90]. Сред „рупските” особености, които се срещат в съртските говори той отбелязва: а) наличие на меки съгласни в края и средата на дума: *сол*’, *д’ен*’, *кон*’, *път*’, *ог’ан*, *т’ут’ун*’, *ушч’ар*’, *п’ет*’, *пазар*’, *д’ев’ер*’, *од’а*, *од’ат*, но *изику*, *йач’умику*; б) гласна *о* в наставката *-ок*: *п’етук*, *добитук*; в) лично местоимение за 3 лице, ед. число, среден род и „го”: *Младу агн’е кат* и *п’екът прақриват* и *саз булуту*. *Виждам* и (*д’ат’ату*, *куч’ату*). Тази

форма се среща само в 4 села: Кюлевча, Овчарово, Каспичан, Петров дол; г) аористно окончание с гласна у: *пл'етуу, м'етуу, п'екуу, дун'есуу*; д) двусричното съществително от среден род с ударение вържу корена: *сърце* (*Давам сърци за даштур'а си.*). Тази форма е много ограничена и се среща само в 4 села: Петров дол, Снежина, Градинарово, Комарево; е) лексикалини особености: *каниска* 'покана', *свеиштилник* 'свещник', *стракина* 'паница', *кутри* 'кой'. Лексемата *лети* „вали”: *Н'еска ша л'ети дъш*. Тя се среща във всички села с изключение на едно (с. Равна) и е присъща и на шуменския говор [7, с. 94]; ж) лично местоимение за 1 лице, ед. число, имен. падеж *ас*: *Аз ми им'ату Ана*.

Тези особености не притежава изследваният кулевчански говор, но те са характерни за чувшмелийския говор (с. Криничное, Одеска област) – най-ярък представител на съртските говори в Украйна. В Бесарабия само в чувшмелийския говор за копринена буба има название *тишит'е*, за пашкул – *м'еуница*, коприна – *бириндж'ук*, за царица – *мамул*, за шейна – *къзаки, къзачки*, за вилица – *будил'ка*, за пчела – *бръмбул*, за баница – *з'ел'ник*, за кълвач – *желва*, за кака, сестра на съпругата – *з'аз'а, з'ез'а*, за вали – *л'ети (дъш)*, за стомах – *сърци* (*Сърциту ма були уд глад*). От всички тези лексеми в кулевчанския говор има само една – *свиштил'ник* (*Да дукарат свиштил'н'аку ут ч'еркуута*).

Маркери на кулевчанския говор са лексемите: *бурде* 'помещение, където се намира пещ', *пат* 'легло', *синийа* 'софра', *кастрон* 'голяма дълбока паница', *катанец* 'кофар', *найда* 'намеря', *интишийа* 'желязна гривна', *са закача* 'започва се', *гърлич* 'башка на мазе', *милькет* 'много', *барувок* 'долна част на комина', *йермали* 'гулия, земна ябълка', *напрун* 'домашен гълъб', *парпун* 'див гълъб', *матилка* 'инструмент за разбиване на масло', *гугуш'ели* 'сладко тестено изделие' и др.

Върху говора на с. Кюлевча са правени няколко изследвания. В едно от тях, например, се разглеждат рядко

срещани турцизми, които се групират по следния начин: 1) думи, които липсват в речниците (*бастърдисвам*); 2) думи, които се срещат в речниците с друго значение (*илидисвам, биринджук, ясак*); 3) думи, които се срещат в някои от речниците, но не се посочва, че се пазят в Шуменско (*ешкеря, иклюк, пармаклък, сулдурма, сюирет*); 4) думи, изрично посочени като специфични за с. Кюлевча (*дернек, отурак*). Нито една от тези думи не се среща в съвременния кулевчански говор в Украйна. Но някои от тези ексклузивни лексеми и до сега функционират в с. Криничное (Чушмелий). Те са 3. Една от тях е лексемата *биринджук* ‘коприна’. В турски език думата е прилагателно и означава ‘копринен’. В българските преселнически говори в Украйна тя се среща само в чушмелийския говор: *Ут м’еуницата т’егли бириндж’ук. Уд бириндж’ук т’еч’ем п’ешкир’а*. В Кулевча в това значение се употребява лексемата *куприна*. Втората лексема е *сулдурма* ‘отворено помещение на селска къща пред стаите, тераса’: *През март мама окачва червена кърпа на сулдурмата*. В говора на с. Кюлевча думата се отличава с променен фонетичен облик на усвоената чужда дума – произнася се с *л* вместо *н*. В турски език думата е *сундурма* и означава ‘коридор’. Тази особеност в облика на думата засега няма категорично обяснение. Но именно в този облик тя функционира в чушмелийския говор: *Имами укрита сулдурмъ, т’а има потсачок, топч’уута на връу вис’ат пут сулдурмъта*. Сред думи, регистрирани в речниците, и посочени като специфични за с. Кюлевча, е *дернек* – ‘седянка’: *Отивам на дернека*. За разлика от турски, където значението на думата е ‘забава, събрание’, в говора на с. Кюлевча думата *дернек* означава ‘дневна седянка’ и тази специфична употреба изрично е посочена в етимологичен речник. В чушмелийския говор думата се употребява в същото значение, но е остаряла. В говора на с. Кулевча функционира лексема *балачка* – от *укр. балакам* ‘говоря’. Но няма в чушмелийския говор (и в кулевчанския) думите *бастърдисвам* ‘събирам, натискам’,

илидисвам ‘лъжа’, *ясак* ‘градина’, *ешкеря* ‘открито, направо’, *иклюк* ‘вграден в стената шкаф за дрехи’, *пармаклък* ‘парапет’, *отурак* ‘пейка’, *сюирет* ‘лице’, запазени до днес в говора на село Кюлевча, Шуменско [8, с. 217–220].

Авторите на „Атласа” определят кулевчанският говор като тракийски. Като лексикалните маркери на тракийските говори те смятат лексемите: *штерка* ‘дъщеря’, *дудала* ‘черница’, *джубринки* ‘джумерки’, *пашмол* ‘пашкул’, *кутел*, *върбило*, *карпуза*, *куптор*, *кутуля*, *лахна*, *л’улек* ‘щъркел’. В кулевчанския говор от всички тези думи се срещат лексемите *штерка*, *карпуза* ‘диня’, *кютюля* ‘дюля’, *върбилу* ‘ръчка на кофа’, *лилек* ‘щъркел’, но: *чирница* ‘черница’, *джумерки*, *кукла* ‘пашкул’, *зели* ‘зеле’. Сватбената терминология в кулевчанския говор изцяло е югоизточна, за която са характерни лексемите: *главеш*, *главеник*, *главеница*, *углава са*, *слугник* и др.

Лексиката на българския говор в село Кулевча представлява интерес най-вече с изобилието на заемките от украински език, защото селото се намира в съседство с украинските села Сергеевка, Дивизия, Ярославка, Розовка. В кулевчанския говор има повече заемки от украински отколкото в други български говори: *балакам*, *викно*, *спризба*, *бр’еша*, *г’ет*, *балачка*, *сонушн’ак* и др. И те стават все повече. Раритетните лексеми в кулевчанския говор са: *матилка ж.* ‘съд за биене на масло’ (Брестово, Ловешко; Кюлевча, Риш, Плиска, Шуменско; Трънчовица, Никополско; Марково, Варненско; Родопите [БЕР, т. 4, с.434]; *зугушели мн.* вероятно от *гогоши* ‘домашни мекици’ (СИ) – заемка от рум. [БЕР, т. 1, с. 259]; *дудала ж.* ‘черница, черничеве плодове’ (Лозенград), *дуда* (Хасковско, Родопите, Плевенско, Кулско) – заемка от тур. [БЕР, т. 1, с. 442]; *йермали мн.* ‘гулия, земна ябълка, топинамбур’, *цъфти жълто* – вероятно заемка от тур. [БЕР, т. 1, с. 507]; *закачам недок.* ‘започвам някаква работа’ (Странджа) [БЕР, т. 2, с. 290]; *кастрон м.* ‘голяма дълбока паница’ – заемка от рум. [БЕР, т. 2, с. 265]; *катанец м.* ‘катианар’ (Зап.,

ЮЗ) – от итал. *catenaccio* ‘мандило, ключалка’ [БЕР, т. 2, с. 268]; *кљонк ч.* ‘жлеб, водосток, улук’, ‘водопроводна тръба’ (Беломорието), ‘кюнец’ (Първомайско, Харманлийско) – заемка от тур. [БЕР, т. 2, с. 484]; *кукер ч.* ‘кукер, преоблечен в чудата дреха, с маскирани или начернени лица хора, които играят през Сирница, та правят смехотвории и играят обредни игри’ (Странджа, Елховско, Лозенградско, Малкотърновско; ‘плашила’ (Шумен) [БЕР, т. 3, с. 89]; *кулиндрисвам недок.* ‘размахвам, залюлявам’ – заемка от тур. *куландрисвам* ‘употребявам’ (Кръвник, Севлиево; Троян, Хасковско), ‘умея да си служи с нещо и го пазя’ (Силистренско) [БЕР, т. 3, с. 117]; *лагув прикм.* ‘глупав’ – вероятно от *лага* ‘лъжа’ (Самоковско; ЮЗ) [БЕР, т. 3, с. 268]; *миликет, миљкет присл.* ‘много’ – вероятно заемка от тур. *мемлекет* ‘обширно пространство, землище’ (Кесарево, Горнооряховско), ‘край, страна’ (Кривня, Разградско; Шумен) [БЕР, т. 3, с. 731]; *парапун, папрун м.* ‘гълъб’ – вероятно от *пърполя* издавам слаб и еднообразен шум с крила [БЕР, т. 6, с. 100]; *интишия ж.* ‘гривна’ – заемка от турски, зафиксирана в БЕР в значение ‘женски накит гривна’ (Кривня, Разградско) [БЕР, т. 1, с. 499] и в жеравненския говор: *антишия* – ‘женско украшение, гривна от ковано злато или сребро’ [5, с. 121]; *пат м.* ‘легло’ – заемка от гръцки, зафиксирана в Свищовско, Поповско, Казанлъшко, Смолянско [БЕР, т. 5, с. 89] и в с. Лоциновка (Украйна). Виждаме, че някои от раритетните лексеми се фиксират в Шуменско и Разградски окръг, но и в Странджа. Сред раритетните думи много заемки от румънски (*гугушели, кастрон, катанец, бурде* и др.).

Основните фонетични и морфологични черти на кулевчанския говор са типични за югоизточните говори. Първо, това е югоизточен тип на произнасянето на ятовата гласна, т.е. ‘а във всички позиции: б’ал – б’али, л’ату – л’атен, ц’ал – ц’али, гул’ам – гул’ами. Но тази особеност характерна и за някои съртски говори, в това число и за чушмелийския. Отсъства редуването *a//e* след меки съгласни и шушкови:

ж'аба – ж'аби, ч'аша – ч'аши, ш'апка – ш'апки, пийан – пийани, но Стуйан – Стуйен'е. Преметното ударение при съществителните имена от *ср.р.* и глаголите в сегашно време и повелително наклонение: *месу, с'ану, брашну; донеса, занеса, печа, умра, копам, испрата, раскажа, опера, напрайа, раздам, найда, река, закула, докажа, ора, заспа, покажа, прочита, донеси, занеси, кажси, земи, свари* и др.

Стабилност на консонант *х* в началото, в средата и в края на думата: *хора, хубаво, харесвам, хапка, Ханче, хитър, хр'ан, храм, хубаф; панахида, хил'ада, снаха, духофка, тихичик, тиху, сухи, дрехи, б'аха, духа, бахур, нахрани, утидаха, пиха, сух, глух, кужух, вид'ах, б'ах, носих, четах*, но *уртувам, арман, амбар*. Наличие на етимологично *ф*: *фасул, финер, фудул, чифутен, кофа, чуфти, картофла, духовка* и в края на думата (вм. *в*): *хубаф, здароф, красиф, шкаф, ноф*. Твърдост на краесловните съгласни: *кон, зет, ден, път, сахар, цар, сън, сол*. Лично местоимение за 1л. ед.ч. *-йас* (българ. *аз*): *йас п'айа, йас напрайх, йас дуйдех, йас стоиа, йас мисла*. Притежателно местоимение за 3л. ед.ч. – *незин, незина, незину*: *тва незина плат'а, удийалту а незину, незин'а брат утиди ф армията*.

Маркерът на кулевчанския говор е форма на спомогателния глагол *съм* в 3л. ед.ч. – *а*: *Той а гул'ам, а при викноту, той а фъф Адес. Той гольф а гул'ам на тати. Ти ма пита дека мама, пък т'а а на тулчоку*. Обаче членната морфема на съществителни имена (и прилагателни имена) от м.р. е *-о*: *мразо, крако, нусо, ледро, съно, медо*, в неударена позиция *-у*: *синуру, съндъку, пителу, кучиту*. Да си припомним известния спор на Л. Милетич и Б. Цонев за делитбата на източнобългарските говори. Според Л. Милетич те се делят по морфологичен признак (член на съществителните от мъжки род, единствено число) на мизийски *о*-диалект (североизточен) и балкански *-ът, -ъ*-диалект (югоизточен) и като изконен представител мизийския *о*-диалект той дава шуменския говор. Беньо Цонев предлага фонетичен класификационен признак – по ятовия изговор. Авторите на „Атласа” възприемат гледната

точка на Беньо Цонев за делитбения признак, а следователно и твърдението му за шуменския тип говори. От гледна точка на Л. Милетич изследваните говори са мизийски, а от гледна точка на Б.Цонев – те са югоизточни.

Североизточните говори в Бесарабия са представени от три типа: чушмелийски, олшански и чийшийски. Авторите на „Атласа” и по-късно Ст. Стойков предполагат, че и двата говора – чушмелийски и олшански, които имат членната форма *-o*, не са изконно североизточни. Последните българските изследвания показват, че сред източноизточните говори в България липсват такива с *ъ*-член. Проучването на Ив. Кочев за гребенския говор и на М. Младенов за капанския говор показват, че те, наред с шуменския, са изконни (автохтонни) говори и всичките много добре пазят най-важната особеност на мизийските говори – *o*-член за м.р., ед.ч. Тази особеност имат и говорите, които образуват т. нар. загорски клин. Той обхваща десетина селища в Карнобатска и Сингуларска община, също така и няколко села от Сливенско, Ямболско, Бургаско и северните склонове на Странджа.

В науката е отдавна утвърдено становището за загорците като старо полянско мизийско население, преминало северно от Карнобат по старопланинските проходи от районите на Провадийско, Шуменско, Новопазарско през началните векове на османската власт. Б. Цонев формулира тезата за стария тракийски произход на т. нар. загорско население, което в първите години на османското нашествие преминава от земите на Тракия към североизточните български краища, а по-късно се спуска обратно на юг от Стара планина. Ето защо той говори за „рупцизми” в диалектите от Шуменско. По-късно, след приключването на 1 и 2 том на Български диалектен атлас, авторите на том втори са склонни да се присъединят към становището, че движението на старото мизийско население на юг през Балкана и образуването на т. нар. загорски клин в Тракия е било предшествано от преселване на тракийско население в Дунавската равнина.

Като доказателства за това те привеждат както разликите между диалекта на селата около Шумен и този в областта Сърта, така и връзката на съртския говор с южнобългарското, рупско наречие, а дори и едно предание от съртското село Черковна, според което жителите му са потомци на преселени от Беломорието в края на XV и началото на XVI в. тракийци. [3, с. 316]. В съвременните лингвистични изследвания се налага мнението за очертаване на говорната група на загорците в контактната зона на североизточните и югоизточните български говори.

И така, лингвистичният материал, събран в с. Кулевча (Украйна), показва, че в говора на двете села има общи черти: редукция на гласните *a*, *o*, *e* в неударена (слаба) позиция, наличие на африкати *дз* и *дж*, изговор *ъ* след сонорна и др., но това са особености на всички източни говори в България. Общата черта е и членната морфема *-o*. Обаче, съвременният говор на с. Кулевча не е съртски, основните му черти не съвпат с говора на с. Кюлевча (България). Диалектът на с. Кулевча е смесен. В него са интегрирани най-много тракийски особености и по-малко мизийски. Той няма винителното местоимение *и*, което се употребява в шуменския говор само за среден род, но има архаичната винителна форма за женски род *нези*, която го свързва с южните български диалекти. Стабилност на консонант *x* и праметното ударение го характеризира като югоизточен. Изцяло югоизточната е сватбената терминология. Изследването потвърждава факта, че шуменският и югоизточните говори са тясно свързани. Възможно, основното население в Кулевча са загорци. Трудно може да се посочи конкретно българско селище, затова са необходими нови факти и цялостно проучване на българските говори в Украйна и България. Цялостното изследване на съртските говори в Украйна и в метрополията в сравнителен план ще ни позволи да направим класификация на диалектите и да ги съхраним за поколенията и науката.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

1. Атлас българских говоров в СССР. Вступительные статьи. Комментарии к картам. – М. : АН СССР, 1958. – Ч. 1. – 84 с.
2. БЕР – Български етимологичен речник – София : Издателство на Българската Академия за науките, 1988 – 2002. – Т.1–6.
3. Георгиев Г. „Загорците” – образи на локална културна памет и национална идентичност // Българският XX век. Колективна памет и национална идентичност / Г. Георгиев. – София : „Гутенберг”, 2013 – С. 314–350.
4. Караулан Д. Потомки болгарских переселенцев. История села Кулевча / Д. Караулан. – Одеса: Маяк, 2005. – 166 с.
5. Manoleva A. Za nyakoi leksikalni osobennosti na zheravenskiya govor // Nauchni izsledvaniya v chest na prof. d-r Boyan Baychev / A. Manoleva. – Veliko Trnovo : Universitetsko izdatelstvo „Sv. sv. Kiril i Metodiy”, 2005. – P. 117–126.
6. Милетич Л. Източнобългарските говори / Л. Милетич. – София : Издателство на БАН, 1989. – 192 с.
7. Стойков Ст. „Рупските” особености в съртския говор // Помагало по българска диалектология /С. Стойков. – София : Наука и изкуство, 1984. – С. 88–99.
8. Тихова А. Някои интересни думи от турски произход, запазени в говора на село Кюлевча, Шуменско (Към въпроса за турско-българските езикови връзки) // Отговорността пред езика / А. Тихова. – Кн. 2. – Шумен : Университетско издателство „Епископ Константин Преславски”, 2009. – С. 216–220.

REFERENCES

1. Atlas bolgarskikh govorov v SSSR. Vstupitel'nye stat'i. Kommentarii k kartam. – M. : AN SSSR, 1958. – Ch. 1. – 84 p.
2. BER – Blgarski etimologichen rechnik – Sofiya : Izdatelstvo na Blgarskata Akademiya za naukite, 1988 – 2002. – T. 1–6.
3. Georgiev G. „Zagortsite” – obrazi na lokalna kul'turna pamet i natsionalna identichnost // Blgarskiyat XX vek. Kolektivna pamet i natsionalna identichnost / G. Georgiev. – Sofiya : „Gutenberg”, 2013 – P. 314–350.
4. Karaulan D. Potomki bolgarskikh pereselentsev. Istoriya sela Kulevcha / D. Karaulan. – Odesa : Mayak, 2005. – 166 p.

5. Manoleva A. Za nyakoi leksikalni osobennosti na zheravnenskiya govor // Nauchni izsledvaniya v chest na prof. d-r Boyan Baychev / A. Manoleva. – Veliko Trnovo : Universitetsko izdatelstvo „Sv. sv. Kiril i Metodiy”, 2005. – P. 117–126.

6. Miletich L. Iztochnoblgarskite govori / L. Miletich. – Sofiya : Izdatelstvo na BAN, 1989. – 192 p.

7. Stoykov St. „Rupskite” osobenosti v srtskiya govor // Pomagalo po blgarska dialektologiya / St. Stoykov. – Sofiya : Nauka i izkustvo, 1984. – P. 88–99.

8. Tikhova A. Nyakoi interesni dumi ot turski proizkhod, zapazeni v govora na selo Kyulevcha, Shumensko (Km vprosa za tursko-blgarskite ezikovi vrzki) // Otvornostta pred ezika / A. Tikhova. – Kn. 2. – Shumen : Universitetsko izdatelstvo „Episkop Konstantin Preslavski”, 2009. – P. 216–220.

В. О. Колесник,

доктор філологічних наук, професор,

завідувач кафедри болгарської філології

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,

Французький бульвар 24 / 26, м. Одеса, 65058, Україна,

тел. : +38(048) 725-24-88

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОХОДЖЕННЯ КУЛЕВЧАНСЬКОЇ ГОВІРКИ (УКРАЇНА)

У статті досліджуються дві болгарські говірки: кулевчанська говірка в Україні та кюлевчанська говірка в Болгарії. Визначаються основні фонетичні, морфологічні та лексичні маркери кулевчанської говірки (с. Кулевча Саратського району Одеської області). Мешканці села вважають, що їх пращури переселилися з с. Кюлевча Шуменського округу, і тому вони є носіями сиртської говірки. Але сучасна говірка мешканців с. Кулевча (Україна) належить до говірок фракійського типу. А типовим представником сиртських говірок в Україні є чушмельійська говірка (говірка мешканців с. Криничне, Одеська область).

Ключові слова: болгарська діалектологія, болгарські переселенські говірки, раритетні лексеми, мовні контакти.

В. А. Колесник

К ВОПРОСУ О ПРОИСХОЖДЕНИИ КУЛЕВЧАНСКОГО ГОВОРА (УКРАИНА)

В статье исследуются два болгарских говора: кулевчанский говор в Украине и кюлевчанский говор в Болгарии. Определяются фонетические, морфологические и лексические маркеры кулевчанского говора (с. Кулевча Саратовского района Одесской области, Украина). Жители села считают, что их предки переселились из с. Кюлевча Шуменского округа, и поэтому они являются носителями сыртского говора. Но современный говор жителей с. Кулевча (Украина) относится к говорам фракийского типа. А типичным представителем сыртских говоров в Украине является чумшелейский говор (говор жителей с. Криничное Одесской области).

Ключевые слова: болгарская диалектология, болгарские переселенческие говоры, раритетные лексемы, языковые контакты.

V. O. Kolesnik,

Doctor of Philology,

Professor of Bulgarian Philology Department,

Odesa I. I. Mechnikov National University,

24 / 26, Frantsuzky Blvd., Odesa, 65058, Ukraine,

tel. : +38(048) 725-24-88

ON THE ORIGIN OF KULEVCHA DIALECT (UKRAINE)

Summary

The article deals with the comparative investigation of two dialects: the dialect of the village of Kulevcha (Odessa region, Ukraine) and the dialect of the village of Kulevcha (Shumen region, Bulgaria). The current research of their phonetic, morphological and lexical features proves that these are two different types of dialects: the Southern-Eastern Trace dialect and Miziyskiy Syrtsky dialect. The results of the analysis of Kulevcha (Odessa region) dialect reveals its mixed character with the dominant features of Southern-Eastern dialects.

Key words: Bulgarian dialectology, Bulgarian transmigratory dialects, rare loanwords, linguistic contacts.

Надійшла до редакції 26.07.2016 р.